

การพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง

“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำรัส ชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิต แก่พสกนิกรชาวไทย มาโดยตลอดเวลานานกว่า 30 ปี ในช่วงเวลาที่เกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ได้ทรงเน้นย้ำแนวทางแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง และยั่งยืนภายใต้กระแส โลกาภิวัตน์ และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ

“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และการปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือปฏิบัติตามหลัก ความพอประมาณ ความมีเหตุผล สร้างภูมิคุ้มกันที่ดี ด้วยการใช้ความรู้ ความซื่อสัตย์และคุณธรรม ทำให้ชุมชนพึ่งตนเองบนความพอเพียง

ตั้งแต่ปี 2549 กรมการพัฒนาชุมชน ได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาขยายผลในกระบวนการทำงาน เป็นระยะ ดังนี้

ระยะแรก ปี 2549-2551 **ดำเนินงานหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง** ด้วยเกณฑ์ประเมิน 6 ด้าน คือ

- ด้านการลดรายจ่าย (ทำสวนครัว ปลูกดอกบวบ)
- ด้านการเพิ่มรายได้ (มีอาชีพสุจริต ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม)
- ด้านการประหยัด (มีการออม มีกลุ่มออมทรัพย์ฯ)
- ด้านการเรียนรู้ (สืบทอดภูมิปัญญา มีการเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง)
- ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (ใช้วัสดุดีในชุมชนประกอบอาชีพ ปลูกต้นไม้)
- ด้านการเอื้ออารีต่อกัน (ช่วยเหลือคนจน รู้รัก สามัคคี)

ระยะต่อมา ตั้งแต่ปี 2552-ปัจจุบัน ได้ขยายผลการดำเนินงานสู่**ความยั่งยืน**โดย พัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ให้เป็น หมู่บ้านต้นแบบ มีศักยภาพ 4 ด้าน 32 ตัวชี้วัด คือ

ด้านจิตใจและสังคม (สามัคคี มีข้อตกลงข้อมูลหมู่บ้าน มีกองทุน ยึดหลักประชาธิปไตย มีคุณธรรม/จริยธรรม ชุมชนปลอดอบายมุข) 7 ตัวชี้วัด

ด้านเศรษฐกิจ (จัดทำบัญชีครัวเรือน ลดรายจ่าย สร้างรายได้ รวมกลุ่มพัฒนาอาชีพ มีการออมมีกลุ่มในรูปแบบวิสาหกิจชุมชน) 5 ตัวชี้วัด

ด้านการเรียนรู้ (มีและใช้ข้อมูลชุมชน ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสร้างคุณค่า มีศูนย์เรียนรู้ ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับหมู่บ้าน สร้างเครือข่ายการพัฒนา) 7 ตัวชี้วัด

ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ฯ มีกลุ่ม/องค์กรด้านสิ่งแวดล้อม มีการใช้พลังงานทดแทนและการสร้างมูลค่าเพิ่มจากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม) 4 ตัวชี้วัด

กรมการพัฒนาชุมชน ได้เลือก หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ที่ถูกจัดระดับด้วยเกณฑ์ชี้วัดของ กระทรวงมหาดไทย 4 ด้าน 23 ตัวชี้วัด มาพัฒนาเป็น หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ในแต่ละระดับ ด้วยกระบวนการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ตามขั้นตอนในแต่ละระดับ ดังนี้

ระดับ “พออยู่ พอกิน” ผ่านเกณฑ์ จำนวน 10-16 ตัวชี้วัด เป็นต้นแบบการใช้ชีวิตพึ่งตนเอง ทำกิน ทำใช้ในครัวเรือน เพื่อลดรายจ่าย เพิ่มรายได้และมีการออม ด้ายกิจกรรม ดังนี้

1. ส่งเสริมแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง (ครัวเรือนพัฒนา)
2. ครัวเรือนพัฒนาจัดทำแผนชีวิต นำเข้าสู่เวทีการทบทวนแผนชุมชน
3. ครัวเรือนพัฒนาปฏิบัติกิจกรรมตามแผนชีวิต
4. เพิ่มพูนทักษะการดำรงชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ตามศักยภาพและความสนใจ
5. จัดเวทีสรุปผลการพัฒนาครอบครัว ในภาพรวม ส่งเสริมความเป็นครัวเรือนต้นแบบ จัดทำเป็นเอกสารองค์ความรู้ เพื่อเผยแพร่ขยายผล
6. ประเมินความสุขมวลรวมของชุมชน (GVH)

ระดับ “อยู่ดี กินดี” ผ่านเกณฑ์ จำนวน 17-22 ตัวชี้วัด เป็นต้นแบบในการบริหารจัดการพัฒนาในรูปกลุ่ม เพื่อเพิ่มรายได้และขยายโอกาสให้คนในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นด้วยกิจกรรม ดังนี้

1. ส่งเสริมแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง (กลุ่มต่างๆ)
2. ปรับปรุง/ทบทวนแผนพัฒนากลุ่ม และบรรจุไว้ในแผนชุมชน
3. ปฏิบัติกิจกรรมตามแผนพัฒนากลุ่ม
4. เพิ่มพูนทักษะการบริหารจัดการกลุ่ม
5. จัดเวทีสรุปผลการดำเนินงานของกลุ่มในภาพรวม ส่งเสริมความเป็นครัวเรือนต้นแบบ จัดทำเป็นเอกสารองค์ความรู้ เพื่อเผยแพร่ขยายผล
6. ประเมินความสุขมวลรวมของชุมชน (GVH)

ระดับ “มั่งมี ศรีสุข” ต้องผ่านตัวชี้วัด ครบทั้ง 4 ด้าน 32 ตัวชี้วัด เป็นต้นแบบการบริหารการพัฒนาในแบบองค์กรเครือข่าย เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนไทยในหมู่บ้าน ด้วยกิจกรรม ดังนี้

1. ส่งเสริมแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง (กลุ่มต่างๆ)
2. ปรับปรุง/ทบทวนแผนพัฒนากลุ่ม และบรรจุไว้ในแผนชุมชน
3. ปฏิบัติกิจกรรมตามแผนพัฒนากลุ่ม
4. เพิ่มพูนทักษะการบริหารจัดการกลุ่ม
5. จัดเวทีสรุปผลการดำเนินงานของกลุ่มในภาพรวม ส่งเสริมความเป็นกลุ่มต้นแบบ จัดทำเป็นเอกสารองค์ความรู้ เพื่อเผยแพร่ขยายผล
6. ประเมินความสุขมวลรวมของชุมชน (GVH)

การพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ จึงเป็นการนำหมู่บ้านที่มีความพร้อม มีผล

การปฏิบัติ ในการพัฒนาตนเอง ครอบครัว และชุมชน เพื่อให้เป็นสถานที่เรียนรู้/แหล่งเรียนรู้ สำหรับหมู่บ้านอื่นๆ ที่ยังไม่ได้เริ่มต้นในการพัฒนาตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

การแยกประเภทหมู่บ้านเป็น 3 ระดับ ประกอบด้วย “พออยู่ พอกิน” “อยู่ดี กินดี” และ “มั่งมี ศรีสุข” เพื่อใช้เป็นต้นแบบการเรียนรู้ ให้กับหมู่บ้านที่มีพื้นฐาน หรือสถานการณ์ของหมู่บ้านใกล้เคียงกัน สามารถเรียนรู้ เลียนแบบได้ โดยไม่ต้องใช้ความรู้ความชำนาญ ที่แตกต่างกันมาก

การจัดกิจกรรมในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ส่งผลในภาพรวม ดังนี้

1. พัฒนา ส่งเสริม สนับสนุน บทบาทของ ผู้นำ ให้เป็น แกนนำ หรือหัวเรียวหัวแรงหลัก ในการนำประชาชนในหมู่บ้าน ให้ลุกขึ้นทำ กิจกรรม เพื่อจัดการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นหรืออาจจะเกิดขึ้นในอนาคต

2. ส่งเสริม สนับสนุนให้ ครัวเรือน นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ใน

ชีวิตประจำวัน มีการจัดทำ บัญชีครัวเรือน จัดทำ แผนชีวิต โดยมี ครอบครัวพัฒนา เป็นต้นแบบ ขยายผล การปฏิบัติสู่ครัวเรือนข้างเคียง

3. ส่งเสริมให้ ผู้นำ จัด กระบวนการจัดทำแผนชุมชน สร้างให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการคิด ตัดสินใจ กำหนดเป้าหมายการทำงานโดยคนในชุมชนเอง ผลักดันและสร้างความรับผิดชอบให้เกิดกับคนในชุมชน ในการบริหารจัดการกิจกรรม ตามแผนการพัฒนา ซึ่งสามารถบูรณาการกิจกรรมต่างๆ จากทุกหน่วยงานโดยมี แผนชุมชนเป็นเครื่องกำกับการพัฒนา

4. เมื่อได้ดำเนินการมีประสบการณ์ มีความรู้ จึงจัดทำเป็น **ชุดความรู้** มี **หลักสูตรสำหรับการถ่ายทอดความรู้** จัดเป็น **แหล่งเรียนรู้** หรือ **ศูนย์เรียนรู้** เพื่อการขยายผลในฐานะหมู่บ้านต้นแบบต่อไป
5. ผลการจัดโครงการ กิจกรรมต่างๆ นอกจากจะจัดขึ้นเพื่อการป้องกัน แก้ปัญหา อนุรักษ์ เพิ่มมูลค่าให้กับชุมชนแล้ว ยังสามารถสร้าง**ความรู้สึที่ดี ความพึงพอใจ ความสุข** ซึ่งสามารถวัดได้ ด้วยการประเมินความ **“อยู่เย็น เป็นสุข”** หรือ ความสุขมวลรวมของหมู่บ้าน/ชุมชน (Gross Village Happiness:GVH)
6. การจัดโครงการ กิจกรรมต่างๆ สามารถสร้าง **ภาวะผู้นำ** ทักษะการจัดการ **สร้างและพัฒนากลุ่ม** ต่างๆ ในชุมชน ให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น
7. การทำงานในหมู่บ้านด้วยคน คณะเดียว/กลุ่มเดียว อาจเกิดข้อจำกัดในการปฏิบัติ เช่น ขาดทรัพยากร ความรู้ประสบการณ์ ความเชี่ยวชาญยังไม่มาก ต้องอาศัยผู้ที่มีประสบการณ์ ความชำนาญหรือแม้กระทั่งการพึ่งพา แลกเปลี่ยนทรัพยากรจากภายนอก ซึ่งสามารถ**สร้างความสัมพันธ์เป็นเครือข่าย**ระหว่างกันทั้งกับหน่วยงาน/องค์กร/หมู่บ้านอื่นๆ เป็นการยกระดับการทำงานที่กว้างออกไป และทำงานที่ยากและท้าทายเป็นประโยชน์มากยิ่งขึ้นได้ เพราะมีการ **ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน**